

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ
БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ
ВПРОВАДЖЕННЯ В НТУУ «КПІ»**

Київ-2006

**ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ.
ВПРОВАДЖЕННЯ В НТУУ „КПІ”**

У даному посібнику наведено основні нормативні документи, які регламентують впровадження Болонського процесу. Розкриті поняття академічної мобільності студентів, представництва за сучасних умов реформування вищої освіти. Проаналізовані напрямки структурного реформування вищої освіти України та запровадження кредитно-модульної системи навчання. Подано витяги з Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в НТУУ „КПІ”.

Для голів органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів, голів студентських рад факультетів та інститутів, студентів.

Посібник розроблено на основі Положення „Про кредитно-модульну систему організації навчального процесу НТУУ „КПІ”, навчального посібника М.З. Згуровського „Болонський процес: шляхи структурного реформування вищої освіти України” враховуючи напрацювання навчально-методичного управління НТУУ „КПІ”.

Укладач: Жученко Олександр Анатолійович,
перший заступник голови Студентської ради НТУУ „КПІ”

Телефони для довідок: 241-97-00, 454-99-28
Ел. пошта: studrada@ntu-kpi.kiev.ua
Web-сайт: www.studrada.ntu-kpi.kiev.ua

Вступ

Розділ 1. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС – ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.

- 1.1. Текст Болонської декларації
- 1.2. Формування політики для мобільності студентів
- 1.3. Загальні висновки й рекомендації. Працевлаштування у контексті Болонського процесу
- 1.4. Ступінь бакалавра: що це таке?
- 1.5. Болонський процес: де ми перебуваємо, куди йдемо?
- 1.6. Напрями структурного реформування й адвантай вищої освіти України до вимог Болонського процесу
- 1.7. Запровадження кредитно-модульної системи (системи кредитних одиниць), подібної до ECTS

Розділ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В НТУУ „КПІ”

- 2.1. Наказ №1-133 „Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу”
- 2.2. Витяг з Положення „Про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в НТУУ „КПІ”
 - 2.2.1. Основні терміни й визначення
 - 2.2.2. Графік навчального процесу
 - 2.2.3. Рейтингова система оцінювання
 - 2.2.4. Рейтингова система оцінювання успішності студентів з дисципліни
 - 2.2.5. Принципи побудови РСО з дисципліни й функціонування
 - 2.2.6. Застосування РСО з дисципліни на кафедрах
 - 2.2.7. Академічний рейтинг студента
 - 2.2.8. Стипендіальне забезпечення студентів
 - 2.2.9. Переведення, відрахування, поновлення та переривання навчання

За сьогоденних тенденцій розвитку вищої освіти в Україні, сміливо можна сказати, що розвиток цієї галузі без залучення безпосередніх учасників цього процесу, тобто студентів має значно менше перспектив. Адже, в такому випадку виникає значний вакуум у обміні інформацією, яка має мати вигляд так званої «інформаційної вертикалі», тобто доводитися до всіх учасників навчально-виховного, наукового та інших процесів. За таких умов значне місце в нашому процесі займають органи студентського самоврядування.

Студентське самоврядування – це самостійна громадська діяльність студентів по реалізації функцій управління вищим навчальним закладом. Студентське самоврядування є важливим елементом удосконалення навчально-виховної роботи. Його діяльність спрямована на інтенсифікацію процесів зростання соціальної активності у студентському середовищі, ініціативності та відповідальності за доручені справи, а також сприяння гармонійному розвитку особистості студентів, набуття ними якостей та навичок лідера, організатора, керівника. Дуже важливим аспектом студентського самоврядування є те, що воно виражає інтереси усіх студентів вищого навчального закладу, незалежно від раси, політичних, релігійних та інших переконань. У зв'язку з цим на органи студентського самоврядування покладається відповідальність місця врахувати інтереси всіх студентів, що у свою чергу є важливим завданням. При цьому слід дотримуватися основної мети студентського самоврядування – сприяння сумлінному виконанню студентами своїх обов'язків з одиничним захистом їх законних прав та інтересів, а також надання їм можливості гармонійного, творчого та інтелектуального розвитку.

Залучення органів студентського самоврядування до управління вищим навчальним закладом має багато форм. Слід проаналізувати основні з них. За сьогоденних тенденцій розвитку вищої освіти важливу роль у прийнятті рішень відіграють колегіальні органи університету, такі як: Вчена Рада, Конференції (збори) трудового колективу та інші. Тому важливо, щоб представництво студентства в цих органах було відчутною та мала реальний вплив на прийняття рішення. 10% межу в такому представництві планується затвердити прийняттям відповідних поправок до Закону України «Про вищу освіту». Відповідний законопроект зареєстровано у Верховній Раді України за номером 6352 та знаходиться на розгляді у профільному комітеті. Також важливим елементом з залучення студентських організацій в роботу комісії, які мають відношення до навчання, життя та побуту студентства.

Одним з найгостріших питань є реальна (а не тільки на папері) незалежність органів студентського самоврядування. Слідшим вирішенням цього питання є деталі відділу вищого навчального закладу або спонсорів на потреби органів студентського самоврядування. Такі відокремлені фонди або безпосередньо перераховуючи кошти на рахунок органів студентського самоврядування. Звичайно такі процедурні зміни повинні відбуватися на законодавчому рівні і мати обов'язкове виконання для всіх ВНЗ та контролюватися центральними органами виконавчої влади. Адже при незалежності студентського самоврядування навіть не слід говорити, якщо вони не мають власного приміщення для своєї діяльності та необхідних матеріально-технічних ресурсів.

В роки активного розвитку інформаційно – комунікаційних технологій не слід забувати і про роль традиційних ЗМІ: газет, вісників студентського самоврядування. Такі видання надають широкому колу студентства інформацію про ціл науку у їхньому навчальному закладі та проводять великий об'єм роз'яснювальної роботи, що в свою чергу дозволяє студенту висловлювати свою думку щодо того чи іншого рішення керівництва ВНЗ.

Важливим елементом вдосконалення навчально-виховного процесу є участь студентських організацій в процесі прийняття рішень при обранні та призначенні на посаду професорсько-викладацького складу, керівників підрозділів. Адже ніхто інший, ніж студент не може об'єктивно оцінити професійні навички викладача. Одним з варіантів досягнення консенсусу в цьому питанні є обов'язкове включення представників студентства до експертно – кваліфікаційних комісій по обранню професорсько-викладацького складу та керівників підрозділів. На засіданні цієї комісії має проходити обговорення запропонованих кандидатур на заміщення посад та виноситися об'єктивні рекомендації. Такий підхід підпадає під новітні концепції розвитку вищої освіти в країнах Європи, які задекларовані під назвою Болонського процесу. Про це свідчить Празьке коміюне (2001р.) в якому ролі студентів – та органів студентського самоврядування присвячений цілий розділ. Це коміюне зазначає, що: «студенти є компетентними, активними та конструктивними партнерами у справі створення та формуванні Європейського простору вищої освіти і їх участь необхідна та вітається». Тобто, головною діючою особою в процесі об'єднання є студент. На сьогоденнішній день, виходячи з принципів формування вищої освіти, загальною тенденцією оновлення освіти є надання студентам все більше свобод. Ці зміни необхідні.

Вже зараз студентські організації ВНЗ мають набувати все більше прав та відповідно обов'язків. Спільно з адміністрацією ВНЗ розробляється положення, правила внутрішнього розпорядку та інші нормативно-правові документи, які стосуються навчального процесу, життя та побуту студентів.

Важливу роль студентське самоврядування має зайняти у процесі прасалашування студентів. Адже, сьогоднішня потреба не просто осіб з вищою освітою, а кваліфікованих фахівців у відповідній галузі. Для цього важливим елементом у процесі підготовки таких фахівців є мотивація. Частину вирішення цієї задачі повинні взяти на себе органи студентського самоврядування проводячи агітаційно-роз'яснювальну роботу серед студентів, закликаючи їх отримувати в першу чергу знання, а не тільки диплом про вищу освіту. Саме в студентські роки люди найбільш активно долучаються до цінностей культури, оволодівають навичками успішної-політичної діяльності, різко розширюють коло спілкування. Цьому сприяє сама атмосфера вищої школи.

За перспектив розвитку вищої освіти та студентського самоврядування в контексті Болонського процесу особливу увагу слід приділяти розвитку міжнародних зв'язків. Адже академічна мобільність студентів передбачає безперешкодне переселення з одного навчального закладу з однієї країни в інший навчальний заклад в іншій країні. А це передбачає і вступ органів студентського самоврядування до відповідних міжнародних студентських організацій, які в свою чергу будуть проводити моніторинг якості їх роботи. Такі явища неможливі. Вже сьогодні розробляються єдині критерії оцінки якості освіти в країнах Європи, діяльності ВНЗ, до складу яких критерії невід'ємною частиною буде віднесено і діяльність органів студентського самоврядування ВНЗ.

Виходячи з вище сказаного можна зробити висновки, що відповідно до загальних тенденцій реформування вищої освіти студентські організації вже сьогодні займають важливе місце в процесах управління ВНЗ на демократичних засадах і надалі будуть набувати все більшого значення. На фоні цього реформування вищої освіти за принципами Болонського процесу є важливим.

1.1. ТЕКСТ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ

Спільна декларація міністрів освіти Європи

Болонья, 19 червня 1999 року

Європейський процес, завдяки його особливим досягненням упродовж останніх декількох років, стає більш відчутною та значущою реальністю для ЄС і його громадян. Перспективи розширення разом з поглибленням відносин з іншими європейськими державами надають цій реальності ще ширший вимір. Водночас ми є свідками делаті більшого усвідомлення політиками та науковцями, а також громадськістю, потреби у побудові більш всеохоплюючої та спрямованої у майбутнє Європи, зокрема на основі використання і зміцнення її інтелектуального, культурного, соціального, наукового та технологічного потенціалу.

«Європа знання» на сьогодні широким визнанням неамібітний фактор соціального та людського розвитку, а також невід'ємна складова містичність і інтелектуального багачення європейських громадян, оскільки саме така Європа спроможна надати їм необхідні знання для протистояння викликам нового тисячоліття разом з усвідомленням спільних цінностей і належності до єдиної соціальної та культурної сфери.

Загальноновизнанням є першочергове значення освіти й освітньої співпраці для розвитку та зміцнення стабільних, мирних і демократичних суспільств, що особливо відчувається на прикладі ситуації на південному сході Європи.

У Сорбонській декларації від 25 травня 1998 року, в основу якої покладено саме такі міркування, наголосиється на провідній ролі університетів у розвитку європейського культурного простору.

У ній наголошується, що створення європейського простору вищої освіти є ключовим шляхом сприяння мобільності та працевлаштуванню громадян, а також розвитку континенту в цілому.

На основі цього група європейських держав прийняла запропоновані квати на себе зобов'язання щодо досягнення цілей, підписавши наступну (Болонську) декларацію, як виступили принципну угоду.

Спрямованість декількох реформ у сфері вищої освіти, які були паралельно розпочаті в Європі, засвідчили рішучість багатьох урядів діяти.

Зі свого боку європейські вищі навчальні заклади взяли на себе завдання та головну роль щодо створення європейського простору вищої освіти, виходячи з основоположних принципів Болонської університетської хартії 1988 року. Називаючи важливим є те, що незалежність і автономія університетів забезпечували постійну адаптацію систем вищої освіти і наукових досліджень відповідно до нових потреб, вимог суспільства та розвитку наукових знань.

Обравши курс проиявляз у правильному напрямі та має значущу ціль. Досягнення більшої суцільності та порівнянності систем вищої освіти, втім, потребує постійної рушійної сили. Ми повинні підтримувати цей процес, сприяючи реалізації конкретних заходів, аби наші кроки на окресленому шляху давали відчутні результати. У зустрічі, що відбулася 18 червня, узали участь авторитетні фахівці та науковці з усіх представлених на ній держав. Було вироблено ряд корисних порад щодо кроків, які потрібно здійснити.

Зокрема, слід зосередитися на вирішенні завдання збільшення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти. Життєспідатність і ефективність будь-якої індивідуальної вимірюється її культурним впливом на інші країни. Ми повинні забезпечити функціонування такої системи вищої освіти в Європі, яка була б прилаштована для всього світу і відповідає б особливостям наших культурних і наукових традицій.

Підтверджуючи свою підтримку загальних принципів, висловлених у Сорбонській декларації, ми координуємо політику з метою досягнення найбільш швидким, але не пізніше першої декади третього тисячоліття, тих же цілей, які, на нашу думку, мають першочергове значення для створення європейського простору вищої освіти та поширення європейської системи вищої освіти в світі.

1. Завершеність загальноприйнятної та порівняльної системи вчених ступенів, зокрема через запровадження додатка до диплома, з метою сприяння працевлаштуванню європейських громадян і міжнародній конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти.

2. Запровадження системи на основі двох ключових навчальних Цілей: доцільного, післядипломного. Доступ до другого циклу навчання потребуватиме успішного завершення першого, який має тривати щонайменше три роки. Учений ступінь, що присвоюється після завершення першого циклу, на європейському ринку праці сприйматиметься як відповідний рівень кваліфікації. Кінцевим результатом другого навчального циклу має бути вчений ступінь магістра та (або) кандидата наук, як у багатьох європейських країнах.

3. Створення системи кредитів на зразок Європейської системи трансферу оцінок (ECTS) як відповідного засобу сприяння більшій мобільності студентів. Кредити можуть бути отримані також поза межами вищих навчальних закладів, включночі постійне навчання, за умов їх визнання з боку відповідного університету-отримувача.

4. Сприяння мобільності через усунення перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування з безпосереднього мотом:

- забезпечення студентам доступу до навчальних можливостей, а також до відповідних послуг;
- забезпечення визнання та зарахування часу, який учитель, дослідник чи член адміністративного персоналу провела у європейському навчальному закладі, дослідуючи, викладаючи та виконуючи відповідну свою фактову роботу, зі збереженням їхніх законних прав;
- сприяння європейському співробітництву щодо забезпечення якості освіти з метою вироблення порівняльних критеріїв і методологій;
- просування необхідних європейських стандартів у галузі вищої освіти, зокрема щодо розроблення навчальних планів, співпраці між освітніми закладами, схем мобільності й інтегрованих навчальних, дослідних і виховних програм.

Отже, ми беремо на себе зобов'язання досягнути окреслених вище цілей - у межах своєї компетенції та повноважень відмінності в культурі, мові, національних освітніх системах, а також автономії університетів - з метою зміцнення європейського простору вищої освіти. Задля цього ми провадитимемо політику міжурядової співпраці із залученням європейських неурядових організацій, що функціонують у сфері вищої освіти. Ми сподіваємося на швидку та позитивну відгуків з боку університетів та їхній активний внесок у успішність наших зусиль.

З переконанням у тому, що становлення європейського простору вищої освіти потребує постійної підтримки, контролю й адаптації до еволюційних потреб, ми вирішили провести ще одні зустрічі упродовж наступних двох років з метою оцінки досягнень та наших нових кроків.

Отже, зміст декларації зводиться до таких практичних кроків:

- уведення системи двоетапної вищої освіти: базисної (бакалаврат) і повної (магістратура); доступ до другого етапу потребує завершення першого. Ступінь, що надається після закінчення першого етапу, внаслідок стає європейським ринку праці як достатній рівень кваліфікації;
- уведення системи кредитних одиниць (наприклад, ECTS) як засобу підвищення мобільності студентів. Кредити однієї кредитної одиниці на всіх рівнях вищої освіти, включночі неперервну освіту, за умови їх визнання навчальними закладами на основі принципу добровільності;
- з метою забезпечення працевлаштування випускників університетів на європейському ринку праці та підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти відбудеться взаємозгоджені і

уніфікаційні додатки до дипломів для виведення рівнів вищої освіти, як зрозумілі, прозорі та з'єднані між собою на всьому європейському (Болонському) просторі;

- стимулювання мобільності та створення умов для вільного переміщення студентів, аспірантів, науковців, менеджерів освіти в межах Болонського простору;

- розвиток європейської співпраці у сфері контролю якості вищої освіти з метою навігуювання «істинних критеріїв і методологій»;

- піднесення європейського виміру вищої освіти, перш за все у сферах наукових досліджень, і просування нових, конкурентоспроможних освітніх програм.

Відомі європейські аналітики в галузі вищої освіти Гай Хор (Guy Hox) і Крістіан Тейх (Christain Teich) у своєму аналізі Болонського процесу зазначили, що майбутнє цього процесу визначається двома фундаментальними принципами:

- студенти Європи повинні мати право на отримання таких освітньо-професійних рівнів, які будуть ефективно використовуватися не лише в тих країнах, де вони їх отримали, а й у всій Європі;

- головний обов'язок університетів і урядів країн Європи - якість всіх необхідних заходів для забезпечення студентів відповідними до загальних вимог кваліфікаціями.

1.2. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ДЛЯ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Міжнародний семінар Нюордвік, Норвегія, 10-12 жовтня 2004 року

Загальні здобутки

Учасники конференції роблять висновок, що структурна міжнародна співпраця між освітніми установами й висококваліфікація міжнародна мобільність учнів, студентів і викладачів на всіх рівнях потребують підготовки добре освіченої і міжнародно-орієнтованої робочої сили та відносять інтелектуальні, культурні, соціальні, наукові й технологічні виміри створюваного в Європі суспільства, що ґрунтується на знаннях. І це належить урахувати й при формуванні політики, спрямованої на підтримку й розширення мобільності. На семінарі були розглянуті два основні запити для цієї політики: прозорість і підтримка студентів. Учасники семінару визнали потребу в постійній увазі до реальному впровадженню вже виробленої політики для мобільності студентів (наприклад, ECTS, визнання знань, розміщення, адміністративні вимоги).

Прозорість - основні висновки

Секція «Забезпечення якості в спільних студентах» продемонструвала практику й докладні процедури внутрішнього забезпечення якості, розроблені різними вищими навчальними закладами, що беруть участь у поданих спільних програмах.

Підхід зовнішнього забезпечення якості й вимог національних урядів секція закликає національні органи стандартизувати критерії або взаємно визнати рішення щодо акредитації і формувати діалог.

На осаді «Забезпечення прозорості в європейському ландшафті вищої освіти» обговорено один з ініціатив неформальної зустрічі міністрів ЄС у Роттердамі, зокрема, можливість розроблення європейської типології з метою поліпшення прозорості понад 3000 вищих навчальних закладів Європи. Учасники секції акцентували увагу на потребі реалізовувати й удосконалювати вже наявні інструментальні засоби й підтримати (одночасно виринати скептицизм) проведення досліджень. Основну роль у створенні такої типології повинні підтримати сам освітній сектор. У рамках програми Societas почав діяти експериментальний проект, мета якого - дослідження критеріїв для цієї типології та створення її можливого варіанта. В експериментальному процесі треба врахувати діяльність ЮНЕСКО-CEPES з методологій, використовувати в ратифікованій її табличних категорій, а також діяльність IOE/ESCO-OECD (Організації економічної співпраці й розвитку), присвячену керівним

принципами забезпечення якості в міжнародній вищій освіті. Про результати цього експериментального дослідження можна буде повідомити в рамках заходів Болонського процесу.

Підтримка студентів - основні висновки

Визнання студентських позик і грантів - важливий інструментальний забезпечення мобільності. У Берлінському комітеті міністрів, відповідальних за вищу освіту, заявили, що для розширення мобільності студентів будуть організовані всі заходи, що полегшать визнання національних позик і грантів.

На неформальній зустрічі міністрів освіти країн-членів ЄС у Роттердамі (12 липня 2004 року) було складено рішення уможливити перенесення позик і грантів. Учасники зустрічі заявили про потребу в устаткованій аналізі проблеми визнання студентських грантів у умовах ЄС. Подібним чином потрібно проаналізувати платіжні й позичкові витрати.

На секції, присвяченій законодавству ЄС, було показано, що на практиці Суд європейських судівництва (ЄС) трактує законодавство ЄС таким чином, щоб забезпечити рівність умов для національних студентів і студентів з інших країн-членів ЄС. Суд європейських судівництва установив, що громадянство ЄС повинне слугувати фундаментальним статусом усіх громадян країн-членів ЄС. У зв'язку із цим права студентів на підтримку в інших країнах-членах ЄС (у країнах, що прийняли) були істотно розширені.

На конференції були представлені результати дослідження CHIES ¹ про міжнародні аспекти позик і грантів, яке було проведено за дорученням Болонської робочої групи. Дослідження показує, що різні системи підтримки студентів призначені здебільшого для студентів, які навчаються в країні свого походження. Якщо за підтримкою звертаються мобільні студенти з інших країн ЄС, то до них частіше належать численні вимоги (часто пов'язані з проживанням). Учасники секції дійшли висновку про необхідність легкого загальноєвропейського підходу до усунення таких розбіжностей.

Секція «Визнання знань і грантів» зробила висновок про наявність деякого конфлікту між перекресненням студентської підтримки й рішеннями ЄС, що поглиблює принцип рівного відношення на широкій групі студентів у країні, яка приймає. Такий підхід може перешкодити країнам ЄС зробити свої системи підтримки студентів переносними. Така суперечливість - це не просто проблема деяких країн, а загрозомобільності як такої. Вважається, що створення Європейського фонду підтримки студентів могло б узгодити деякі перешкоди до мобільності. Крім того, варто створити мережу фахівців з підтримки студентів. Ця функція повинна займатися проблемою перенесення підтримки студентів у широкій економічній, освітній і культурній перспективі.

Загалом учасники конференції підтверджують, що проблеми, пов'язані з перенесенням студентської підтримки, стікають про осадності цієї сфери, де переплітаються освітня політика, політичні регулювання доходів і соціальне забезпечення, адже йдеться про національний й національний інтерес.

Учасники конференції визнали, що в умовах розширення мобільності підтримка студентів - дуже важливий предмет, який варто розглядати в контексті ЄС через свою напруженість між національним позитивом держав й користувачів ЄС. Існує потреба в співпраці й координації в цій сфері. Ми вітаємо прагнення Європейської комісії створити робочу групу з правових питань. Учасники конференції зазначають, що правові аспекти потрібно погоджувати з політичними, соціальними й адміністративними питаннями. Учасники закликають усі зацікавлені сторони розглянути необхідні заходи, спрямовані на адекватне вирішення виявлених проблем.

¹ *Analysis of the Results of Student Support Activities of 23 European Countries*, Frankfurt, June 2004

1.3. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ. ПРАЦЕПЛАНИВАННЯ У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Міжнародний семінар Вред/Словенія 21-23 жовтня 2004 року

Загальні висновки

1. Семінар підтвердив, що забезпечення працевлаштування випускників вищих навчальних закладів є парадигмою наведеного Болонського процесу. Працевлаштування - одна з основних цілей створення єдиного європейського простору вищої освіти. Це той аспект Болонського процесу, що може об'єднати зусилля різних зацікавлених кіл.

2. Оскільки сам термін «працевлаштування» повнішою мірою нечіткий, а його цілі більш спірні, учасники семінару зосередили увагу (відповідно до різних цілей Болонського процесу) на його уточненні. На початковому етапі обговорень найбільш повним було вжито тлумачення терміна, запропоноване на семінарі Координаційною групою із забезпечення працевлаштування студентів (ESECT) Англії. Працевлаштування - це сукупність діяльності (назви, розуміння та особистих характеристик), що розширює перспективи випускників вищих навчальних закладів з погляду працевлаштування й успішності у вибраній професії й служить на користь самим випускникам, робочій силі, суспільству й економіці. У різних програмах працевлаштування надаються різні засоби.

3. Суспільство, ринок праці й приватні особи очікують від вищої освіти істотного внеску в забезпечення стійкого працевлаштування, включаючи постійний саморозвиток. Стійке працевлаштування не слід уважати протиставленням навчанню протягом усього життя, навчання, навчання протягом усього життя треба розглядати як закладений спосіб розширення можливостей працевлаштування.

4. Збільшення академічного навчання в професійній діяльності, налагодження тісних зв'язків між ними сприяють працевлаштуванню. Істотним внеском у досягнення цієї мети є створення всеосяжної структури кваліфікацій, що охоплює вищу освіту, а також професійну освіту й підготовку у всіх країнах-учасниках Болонського процесу. Рекомендаційним елементом програм на добуття ступенів є споживання (інтернатура). Роботодавці в вищій навчальній закладі повинні створити умови для стажувань, гарантувати при цьому відповідність програм.

5. Важливим засобом у працевлаштуванні варто вважати розширення можливостей і гнучкості з погляду структури, змісту, організації й профілю навчання, а також забезпечення різних траєкторій навчання. Інтерпретація працевлаштування як директивної й нормативної, а також жорстке регулювання утворюють, розроблення особистих й інституціональних профілів та обмежують гнучкість програм. У цих умовах треба повною мірою використати ту гнучкість, яку забезпечує нова двірниця структура. 6. Якісна освіта забезпечує широкі можливості для працевлаштування. Основні відповідальності за забезпечення високої якості освіти лежать на вищих навчальних закладах. Свій внесок у забезпечення працевлаштування повинні зробити працевласт (державні й приватні), професійні й професійні асоціації. Учасники семінару вважають хоризонтальне проведення консультацій і зворотний зв'язок з учасниками ринку праці з питань, що стосуються нових навчальних програм і болонських реформ.

7. Невизначеність та неадекватність ступенів першого рівня ринком праці. Потрібні конкретні зусилля академічних кіл, спрямовані на поліпшення інформованості про ці ступені й на їх прийняття як значущих, різних ступенів, що мають самостійне значення. Вони або приводять до виходу на ринок праці, або створюють основу для другого циклу навчання. Це притягує розвиток зсвіжених знань і навичок, які розуміють конкретні дисципліни до широким особистих і соціальних компетенцій. Установами вищої освіти повинні створюватися програми навчання, що забезпечують студентам можливість реального вибору.

8. Вирізняється серйозне застерєження з приводу розрізнення програм академічної та професійної освіти, оскільки ці концепції не є взаємовиключними. Види навчання краще розрізняють залежно від типу програми вищої освіти: програми на білі досліджень чи програми, керувані за допомогою дослідження.

9. Учасники семінару вважають, що з погляду працевлаштування:

- ступені першого рівня - це загальні й спеціалізовані знання дисципліни, а також розвиток особистих якостей, зокрема таких як самостійність, здатність знаходити підходи до вирішення нових проблем, навий спілкування та інші перенесені навички;

- ступені другого рівня - це або спеціалізовані знання дисципліни, або міждисциплінарні знання різних академічних галузей, а також високий рівень когнітивних і комунікативних здібностей.

10. Потрібно спрямувати подальші зусилля на якомога ширше й ефективніше використання інструментарію визнання для розширення мобільності й працевлаштування на національному, європейському та міжнародних рівнях. Варто зосередити всі зацікавлені тола до використання передачі інструментарію визнання для різних видів академічної й професійної мобільності. Потрібно відкрито підтримувати простання загальної мобільності для персонального, суспільного й економічного розвитку.

Рекомендації й рупні з контролю за ходом Болонського процесу

1. Учасники семінару рекомендують Групі з контролю за ходом Болонського процесу швидко прийняти працевлаштування й визнання цього семінару базисними для майбутніх болонських семінарів й інших дій, зокрема тих, що пов'язані з результатами навчання й створенням всеосяжної структури кваліфікацій для європейського простору вищої освіти.

2. Учасники семінару рекомендують Групі з контролю за ходом Болонського процесу активізувати участь організацій працевласт, професійних і професійних асоціацій, а також стимулювати дискусії про їх систематичне залучення до формування політики вищої освіти.

1.4. СТУПЕНЬ БАКАЛАВРА: ЩО ЦЕ ТАКЕ?

Міжнародний семінар, Санкт-Петербург, Росія, 25-26 листопада 2004 року

Висновки та рекомендації

За підсумками дискусій на семінарі організатори пропонують на розгляд Групі з контролю за ходом Болонського процесу такі висновки й рекомендації:

1. Боручи до уваги наважальнішу роль гуманітарних і суспільних наук у навчальній програмі з огляду формування універсальних компетенцій, а також зважаючи на істотні розбіжності в думках і пристрах, що стосуються кількості кредитів, призначених для гуманітарних наук у різних програмах навчання, семінар рекомендує створити робочу групу з вивчення місця гуманітарних наук у вищій освіті.

2. Виходячи із загального визнання того факту, що програми бакалаврського рівня мають забезпечувати досить широкі компетенції, розробниками програм рекомендують звертати особливу увагу на міждисциплінарні модулі й модулі, що відображають специфіку галузі. Структура компетенцій, що ґрунтуються на існуючих дескрипторах, буде такою: універсальні компетенції, міждисциплінарні компетенції, компетенції, що відображають специфіку галузі та предметно-спеціалізовані компетенції.

3. Розробляючи навчальні програми бакалаврського рівня для вищої освіти, потрібно належно враховувати потреби й виклики ринку праці.

4. Рекомендується змінити положення Болонської декларації, уточнити, що доступ до докторського курсу потребує наявності ступеня магістра.

1.5. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: ДЕ МИ ПЕРЕБУВАЄМО, КУДИ ЙДЕМО?

Семінар най-європейської структури міжнародної освіти (EJ).

Бриссель, 11-12 лютого 2005 року.

Д-р Пер Норбер, керівник секретаріату Групи з контролю за ходом Болонського процесу

У 1999 році Болонська декларація була ініційована міністрами. Однак її формуванням розроблено в тісній співпраці з представниками університетів, завдяки чому університети стали партнерами в Болонському процесі. Співпраця університетів на європейському рівні зазначилася здійснювалася за допомогою двох різних організацій. Тепер ці організації об'єдналися, щоб університети могли висувати єдиним фронтом у Болонському процесі через Європейську асоціацію університетів (EUA).

Студенти беруть участь у Болонському процесі через ESIB (Національні спілки студентів у Європі). Представники студентства повинні впливати на Болонський процес, переконуючи міністрів дослухатися до їхньої думки як думки основної зацікавленої сторони й визнати соціальний вплив жвавою частинною європейського простору вищої освіти. Викладачі університетів також об'єднуються в організації, співпрацюючи з ETUCE та Education International. У Болонському процесі має чітко бути виражена думка університетських викладачів із країн-учасниць. Однак розбіжності та відмінності у назвах можуть ускладнити становище потенційних партнерів, таких як Група з контролю за ходом Болонського процесу.

Болонський процес переходить від стадії ідей до стадії реалізації. Без підтримки з боку вищої школи, студентів і викладачів європейський простір вищої освіти ніколи не стане реальністю. Це вимагає потреби залучити співпрацюючих університетів як партнерів для здійснення тієї загальної мети, що сповідають міністри вищої освіти Європи, а саме: збільшення, якості, і сорота п'яти європейських країн, які беруть участь у Болонському процесі. Це потребує діалогу з вищими організаціями, але щоб цей діалог отримав можливість, він повинен у цьому має бути єдиним.

Мета Болонської декларації

Мета Болонської декларації та Болонського процесу, що повинні тривати: створення до 2010 року європейського простору вищої освіти за широкої участі студентів і співпрацюючих акадemiк навчальних закладів. Це простір, на якому студентам і співпрацюючим забезпечується ширше переміщення й підвищення кваліфікації, а європейська вища освіта функціонує на широкій арені, ґрунтуючись на високій якості, розмітності й багатств традицій.

Деякі принципи Болонського процесу, що висвітлюють особливу зацікавленість співпрацюючих університетів

Сусільна відповідальність. Сусільна відповідальність за вищу освіту охоплює конструктивні елементи Болонського процесу: структури студентів, забезпечення якості й інтеграції. Сусільна відповідальність за структуру вищої освіти у всіх країнах визначається національним законодавством і може охоплювати як державні, так і приватні навчальні заклади на різних підставах. Однак як законник і власник державних вищих навчальних закладів держава бере на себе всю відповідальність як власник.

Фінансування вищої освіти може розглядатися як державна відповідальність. Однак у будь-якій системі повинні мати частину витрат. Підтримання студентів - це

ключова економічна проблема, для якої не існує готового рішення, але яка тісно пов'язана з відповідальністю держав за розширення доступності вищої освіти. Це, безсумнісно, публіцистичний елемент соціального виміру вищої освіти. Соціальний вимір можна висвітлювати так:

- забезпечення рівної доступності вищої освіти для всіх;
- задоволення потреб студентів у належних умовах побуту й навчання, щоб вони могли безперешкодно завершити навчання незалежно від свого соціального й економічного статусу.

Можна стверджувати, що соціальний вимір Болонського процесу має охоплювати також виробничі й побутові умови викладачів і співпрацюючих вищої школи, крім того, єдині аспекти соціального виміру є навчання протягом усього життя. Розглядати ці проблеми варто окремо, але в жодному разі не забувати про них.

Інституціональна автономія. У болонській декларації про вищу навчальні заклади як партнерів та інституціональну автономію сказано так: *«Вищі навчальні заклади Європи, з одного боку, взяли на себе основну роль у побудові європейського простору вищої освіти, дотримуючись фундаментальних принципів, закладених у Magna Charta Universitatum 1288 року».*

Хартію університетів (Magna Charta) підписали ректори, які були присутні на зустрічці 900-річчя Болонського університету. У ній університет називається автономним інститутом у серії суспільства (визначення автономії не дається).

Інституціональна автономія означає, що інститути повинні мати свободу, потрібну й для виконання своїх місій та контролювання своїх внутрішніх систем. Автономні установи зазвичай відповідають за зміст і методи, адекватність і якість викладання та наукових досліджень, а також за оптимальне використання ресурсів. Автономія не абсолютна: її умови й обмеження визначаються законодавством, її ступінь у різних країнах різниться. Можна погодитися, що будь-який вищий навчальний заклад, що називає себе університетом, має бути незалежним інститутом. У рамках Болонського процесу не обговорювалося, чи передбачається інституціональна автономія для всіх вищих навчальних закладів. Національні закони регулюють цей пункт по-різному. У більшості країн університетам надано автономію, у той час, як Hochschule/школи й політехнічні школи автономії не мають.

Однак автономія стосовно держави - це насправді тільки частина всієї картини інституціональної свободи. Університети делово більше зазнають тиску сил, з'являючись від держав: ринку, конкурентної боротьби за студентів і співпрацюючих, комерційних інтересів у замовленнях досліджень. Ця тенденція зменшує традиційну значущість зв'язку між державою й вищими навчальними закладами.

Автономія також має на увазі відповідальність. Більша автономія для вищих навчальних закладів означає більшу відповідальність щодо бюджетів, прибутків, прибутку студентів, присуджуваних ступенів. Ця відповідальність має також поширюватися на якість навчання й викладання.

Ще дивенда університетів в більшості європейських країн були організовані здебільшого як державні інститути, які підкорялися загальному для таких інститутів законам і правилам. Закони про вищу освіту зазвичай визначали університет як спеціальний тип державного інституту, що має право на самоврядування, і як місце, де шануються академічна свобода. Самоврядування означало, що керівництво інститутом здійснюють обраний ректор й академічний сенат. Студенти й співпрацюючі беруть участь в управлінні через обрані представники.

Хоча автономія традиційно стосувалася академічних питань, університети сьогодні можуть мати значну адміністративну й фінансову свободу: у деяких країнах вони для більшості гірше

організовані у вигляді публічних компаній або фондів. Керівництво такими вищими навчальними закладами часто здійснює законодавча рада, яка наймає ректора, зазначай згоди. Академічне співтовариство більше не керує вищими навчальними закладами самостійно. Інституційна автономія - це не обов'язково синонім академічної автономії.

Цілі. Кінцева мета Болонського процесу - створення до 2010 року європейського простору вищої освіти - відображено в десятках ліній дій, що сприяє реалізації процесу. Оскільки лінії дій перекриваються або з'єднуються, а соціальний вимір Болонського процесу перетворюється в певну всеохоплюючу лінію дій, то це потребує більш чіткого визначення конкретних цілей Болонського процесу.

Мобільність. Це базова ідея Болонського процесу. Важливі чинники студентської мобільності: доступ до навчання, пов'язані з ним послуги й визнання іспитів та ступенів. Для університетських закладів періоди викладання й дослідницької роботи в Європі потрібно визначати без втрати встановлених законом прав. І для студентів, і для співпрацівників процедури одержання віз і дозволу на роботу мають бути спрощені.

Багато чого ще належить зробити для здійснення цієї мобільності, яку хотілося б бачити в європейському просторі вищої освіти. Однак деякі проблеми виходять за рамки вищої освіти (наприклад, фінанси, соціальне забезпечення, заходи щодо боротьби з тероризмом) і не можуть бути вирішені конференцією міністрів освіти. Робота з нашими соціальними партнерами дуже важлива для просування в цій сфері, що буде залежати від готовності на урядовому рівні коригувати національну політику.

Проміжні пріоритети. У Берліні міністри визначили проміжні пріоритети на період до їх зустрічі в Берліні в травні 2005 року:

- підсилити ефективні системи забезпечення якості;
- поліпшувати системи визнання ступенів і періодів навчання;
- підвищити ефективність використання систем ступенів на базі двох рівнів (додавши як третій - підготовку дослідників).

Для кожної із пріоритетних галузей були встановлені певні цілі. Для підготовки звіту до зустрічі міністрів у Берліні було організовано проведення критичного аналізу (stocktaking).

Забезпечення якості. Основна відповідальність за забезпечення якості лежить на вищих навчальних закладах. Забезпечення якості має бути частково автономією, але, безумовно, і частково підзвітністю вищих навчальних закладів.

Усі країни-учасники повинні мати національну систему забезпечення якості з оцінкою програм або вищих навчальних закладів, включаючи внутрішню оцінювання, зовнішню оцінку, участь студентів і публікацію результатів.

У рамках співпраці, що є частиною Болонського процесу, у Європі розробляються стандарти, що ґрунтуються на європейських принципах забезпечення якості.¹ Ідея полягає в тому, щоб влада держав пошукувала підсумковий результат і відповідно коригувати свої національні системи. Це, безумовно, полегшить співпрацю між агентствами забезпечення якості, і, якщо є довіра до якості зарубіжної освіти, спростить визнання іноземних ступенів і дипломів. На зустрічі міністрів у Берліні ця тема - одна з найважливіших.

Визнання ступенів і періодів навчання. Міністри відзначили важливість Лісабонської конвенції про визнання, яку мали ратифікувати всі країни-учасники Болонського процесу до 2005 року. До лютого 2005 року конвенцію ратифікували тільки 31 з 40 країн-учасниць.

Основне положення Лісабонської конвенції:

Кожна країна буде визнавати кваліфікації інших країн як еквівалентні відповідним кваліфікаціям у своїй власній системі, якщо тільки немає істотних розбіжностей.

Це означає, що університетські й університетські викладачі повинні визначати періоди навчання й іспити в партнерських вищих навчальних закладах за кордоном, не вимагаючи детального звіту з тим, що потрібно в даному навчальному закладі.

Європейська система, що розвивається в трирівневій. Більшість країн-учасниць Болонського процесу ввели дворівневу систему ступенів. Програми досягнення ступенів обох рівнів можуть мати різну орієнтацію й різні професії, щоб підходити всьому різноманіттю особистих, академічних потреб та потреб ринку праці.

Загальне розуміння того, що перший рівень (що веде до ступеня рівня бакалавра) є кваліфікацією вищої освіти, обов'язок становить від 180 до 240 кредитів (ECTS). Зазвичай для цього потрібно три-чотири роки навчання в режимі повного навчального дня. Ступінь бакалавра можна отримати або в традиційних університетах, або в професіонально-орієнтованих вищих навчальних закладах. Варто погодитися, що ступінь бакалавра й магістра можуть присуджуватися на різних рівнях і для них мають бути встановлені різні результати. Ступінь магістра можна отримувати в університетах, а в деяких країнах - і в інших вищих навчальних закладах. Звичайні магістерські програми передбачають 90-120 кредитів ECTS, однак мінімальна кількість кредитів для рівня магістра має становити 60 кредитів ECTS. Ступінь магістра можуть бути дослідницькими та недослідницькими. Це означає, що існує широкий спектр програм і ступенів магістерського рівня.

Багато країн зберігають стару систему ступенів паралельно з новою, привабливою, тестер. У багатьох країнах, що традиційно мали одно-ступеневу систему, за якої для одержання ступеня було потрібно щонайменше п'ять із шести років навчання, і наукове співтовариство, і ринок праці напівшанували скептично щодо більш стриманих термінів підготовки бакалавра. Цей період варто розглядати як перехідний.

У Берліні міністри вирішили змінити колишній аспект на двох основних рівнях вищої освіти для того, щоб включити в Болонський процес докторський рівень як третій і сприяти тісним зв'язкам між вищою освітою й дослідженнями.

Проведений (у лютому 2005 р.) у Заальцбурзі болонський семінар став ареною обговорення деяких проблем і викликів, пов'язаних з докторським курсом. Одним з важливих висновків було те, що докторанти — не просто студенти. Це дослідники на початковому етапі своєї кар'єри. Їх треба вважати такими, що робить важливий внесок у створення нового знання. Ким би їх не вважали - студентами або дослідниками - їм потрібно забезпечити належні зарплатні та побутові умови і відповідне соціальне страхування.

Заальцбурзький семінар визначив навантаження докторського курсу (в разі навчання в режимі повного дня) три-чотири роки. З урахуванням трьох-чотирьох років для першого рівня, один-два роки для другого - це означає, що в середньому для здобуття докторського ступеня потрібно витратити 5 років.

Структура кваліфікацій. Інші країни, що приєднались до Болонського процесу, спонукаються до розроблення національної структури кваліфікацій для своїх систем вищої освіти. Одночасно проводиться робота зі створення неосвяченої структури кваліфікацій для європейського простору вищої освіти. У таких структурах для ступенів встановлено різні результати. Ступінь першого й другого рівнів будуть мати різні професії й орієнтацію для задоволення особистих й академічних потреб та потреб ринку праці.

На недавньому болонському семінарі в Конгенгені робоча група з Болонського процесу запропонувала всеохоплюючу структуру для європейського простору вищої освіти, що ґрунтується на таких загальних «Дублінських дескрипторах», таких, наприклад, як:

¹ Болонський процес європейського співробітництва в галузі вищої освіти, 1999 рік, 2001 рік, 2003 рік, 2005 рік, 2007 рік, 2009 рік, 2011 рік, 2013 рік, 2015 рік, 2017 рік, 2019 рік, 2021 рік, 2023 рік.

- кваліфікації першого рівня має присуджуватися студентам, які:
 - продемонстрували знання й розуміння досліджуваної галузі на рівні, підтримуваним широким колом публічного тлумачення;
 - можуть застосовувати свої знання й розуміння, демонструючи професійний підхід до роботи чи заняття;
 - можуть збирати й інтерпретувати відомі дані;
 - здатні доносити інформацію, ідеї, проблеми й рішення до фахівців і неспеціалістів;
 - мають навички навчання, що дозволяють продовжити навчання з великим студентським самостійністю.
- Кваліфікації другого рівня присуджується студентам, які:
 - продемонстрували знання (розуміння), що забезпечують основу для оригінальності в розвитку й застосуванні ідей, а також для проведення наукових досліджень;
 - можуть застосовувати знання й вирішувати проблеми у новому середовищі в більш широких контекстах, ніж ставиться до їхньої галузі навчання;
 - здатні інтегрувати знання, переборюючи при цьому труднощі, що виникають;
 - можуть чітко, виразно викладати свої знання фахівцям і неспеціалістам;
 - мають навички навчання, що дозволяють самостійно продовжувати навчання.
- Кваліфікації третього рівня присуджується студентам, які:
 - продемонстрували глибоке розуміння проблематики галузі, яку вивчають, і володіли навичками та методами дослідження певної сфери;
 - продемонстрували здатність задумати, розробити, реалізувати й адаптувати реальний процес дослідження;
 - внесли істотний вклад своїм оригінальним дослідженням, деякі з яких отримали відзнаку у національних і зарубіжних академіях;
 - здатні до критичного аналізу, освітлення та синтезу нових ідей;
 - можуть спілкуватися з колегами й суспільством у цілому з галузі професійних знань;
 - зможуть керувати технологічною, соціальною й культурною діяльністю в суспільстві, що ґрунтується на знаннях.

Даліше, в 2010 рік

Становищ за ходом Болонського процесу, починаючи бачити контури виникаючої структури європейського простору вищої освіти:

- У рамках всеосяганої структури країно-учасників будуть мати національну структуру кваліфікацій із прив'язаною системою ступенів у вищій освіті. Кожен рівень буде мати відповідні функції: готувати студентів до ринку праці та подальшого формування компетенцій.
- Країно-учасників будуть мати національну систему забезпечення якості, що ґрунтується на встановленій сукупності стандартів, процедур і керівних принципів для європейського простору вищої освіти й наявний різними іншими національними системами забезпечення якості.
- Країно-учасників будуть визнавати отримані в інших країнах-учасниках ступеня й періоди навчання відповідно до Лісабонської конвенції про визнання.

Вивисає питання: «Чи можна це формалізувати і сказати так, що якщо Ковна країна, що бере участь, узгоджує рішення щодо якості освіти в галузі освіти, так, мабуть, буде й навпаки. Європейський союз не має мандата відносити вищої освіти, так само, як і Болонська конференція міністрів. Країно-учасників Болонського процесу на деякому етапі можуть укласти угоду, що має обов'язкову силу, про формування європейського простору вищої освіти, але це відбувається не вперше. У цих умовах підтримуване проєктованим Болонського процесу об'єднання най-ширшого простору вищої освіти та європейського дослідницького простору ЄС не є реалістичним сценарієм.

С. Сидієв, що міністри попросили Ірину з контролю за ходом Болонського процесу досліджувати альтернативні механізми зручності й подальшого розвитку європейського простору вищої освіти й що рішення буде прийнято до 2010 року.

1.6. НАПРЯМНІ СТРУКТУРНОГО РЕФОРМУВАННЯ Й АДАПТАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні система вищої освіти України має перейти до структурного реформування в напрямі її адаптування до загальної європейської. Водночас головні досягнення вищої освіти України особливо у сфері фундаментально-природничої та технічної підготовки, слід зберегти.

Зокрема мають стосуватися перегляду структури освітньо-кваліфікаційних рівнів, упровадження кредитно-модульної системи навчання, підвищення якості освіти та її відповідності європейським нормам на основі нових державних стандартів освіти, створення умов для високої мобільності студентів і викладачів в Україні та за її межами, угодження вітчизняних наукових ступенів з європейськими створення дієвої системи отримання освіти протягом усього життя.

З метою реалізації заходів, спрямованих на завершення реформування вищої освіти, Міністерство освіти і науки України своїм наказом №48 від 23.01.2004 р. затвердило програму проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III—IV рівнів акредитації.

Іншим наказом (№49 від 23.01.2004 р.) Міністерство освіти і науки України затвердило «Програму дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки».

Виконання цієї програми дозволить знати основні перепони, які заважають Україні приєднатися до Болонського процесу.

На впровадження системи вищої освіти України спрямовано також Указ Президента України від 17 лютого 2004 року №199/2004, яким Міністерству освіти і науки України, Міністерству закордонних справ України, іншим центральним органам виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, створити у тримісячний термін міжвідомчу комісію з метою визначення аспектів Болонського процесу та внесення в установленому порядку пропозицій щодо участі в ньому України.

1.7. ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ (СИСТЕМИ КРЕДИТНИХ ОДИНИЦЬ), ПОДІБНОЇ ДО ECTS

Стан запровадження кредитно-модульної системи. У вищій освіті України елементи кредитно-модульної системи запроваджують як у традиційному двоступеневому навчанні, так і в системі післядипломної освіти під час отримання паралельної другої освіти (на основі інтегрованих навчальних планів) і послідовної другої освіти (на основі ізоморфічних), у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, а також у дистанційному навчанні.

Нині у системі вищої освіти використовують різноманітні системи записів одиниць, наприклад:

- ECTS (European Community Course Credit Transfer System) - європейська система;
 - USCS (US Credit System) - американська система;
 - UCATS (Credit Accumulation and Transfer Scheme/System) - британська система.
- З цих - ECTS найпоширеніша в Європі. Вона помітно міцно забезпечує порівняння та порівняння результатів навчання у разі переходу з одного вищого навчального закладу до іншого. При цьому вирішуються проблеми структурування навчальних планів вищих

мобільність, забезпечується академічні знання результатів навчання та документів про освіту.

В ECTS академічний рік як одиниця виміру в системі визнання документів про освіту і кваліфікацію асоціюється з визначенням обсягом роботи, що, у свою чергу, поділяється на визначені періоди -ECTS-кредити. Кількість ECTS-кредитів, що відповідає успішно завершеному навчальному року, дорівнює 60. При цьому завданням є досягнення певного компромісу між періодом навчання й обсягом роботи, що повинні виконати студент, з одного боку, і обсягом матеріалу, який йому слід засвоїти, - з другого. Слід зазначити, що у вітчизняній системі навчання навантаження вимірюють у годинах аудиторних занять з тієї чи іншої дисципліни. У системі ECTS розмірність навчання визначають кількістю кредитних балів, які потрібно набрати для отримання диплома.

Упровадження ECTS неможливе без застосування нової системи оцінювання знань і відповідної шкали оцінок.

Щоб адаптувати вітчизняну систему організації навчального процесу до європейської системи кредитного взаємознання в Україні, необхідно провести такі важливі заходи.

1. На законодавчому рівні внести зміни до нормативно-методичних документів: переглянути перелік напрямів і спеціальностей, додати до дипломів про вищу освіту, стандарти вищої освіти, положення про організацію навчального процесу з урахуванням кредитно-модульної системи та ін.

2. Здійснити ряд організаційних заходів, які мають включати зміни в системі менеджменту університетів - пошуку менеджерів і тьюторів (кураторів-розробників навчальних модулів), укладання міжуніверситетських угод, інформаційне забезпечення академічної мобільності та ін.

3. Активізувати процес упровадження системи кредитів в освіту України, що потребує адаптації існуючих навчальних програм і планів відповідно до вимог еcts, створення накопичувально-зачислової кредитної системи із широкого спектра існуючих в Україні спеціальностей, розроблення узгоджених змістових модулів.

Кредитно-модульну систему в Україні розглядають не тільки як основу всіх напрямів вищої освіти: базової, нової, післядипломної, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зокрема в системі дистанційного навчання (де її застосування найбільш ефективно, оскільки пов'язано зі специфічною системою контролю - тестуванням), а як і нову технологію організації навчального процесу, спрямовану на підвищення якості вищої освіти.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

НАКАЗ № 1-133

м. Київ

4 жовтня 2005 р.

Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу

На виконання наказу МОН від 06.06.2005 р. №339 «Про підготовку фахівців Національним технічним університетом України «КТІ» та з метою розширення педагогічного системності щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу відповідно до наказів МОН від 23.01.2004 р., №48 та від 20.10.2004 р. №812

НАКАЗУЮ:

1. Впровадити з 2006/2007 навчального року кредитно-модульну систему організації навчального процесу на перших курсах всіх інститутів і факультетів.
2. Директорам інститутів, деканам факультетів і завідувачам кафедр створити робочі групи та забезпечити:
 - до 01.02.06 р. розробку експериментальних робочих навчальних планів освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" та структурно-логічних схем програм підготовки;
 - до 01.05.06 р. розробку інформаційних пакетів інститутів і факультетів та рейтингових систем оцінювання з дисциплін першого курсу;
 - періодично розглядати на вчених радах інститутів, факультетів та на засіданнях кафедр питання щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
3. Навчально-методичному (Шеховцов В.І.) та навчально-організаційному (Тимофєєв П.І.) управлінням забезпечити організаційно-методичне супроводження роботи інститутів, факультетів і кафедр щодо розробки експериментальних робочих навчальних планів освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр", структурно-логічних схем програм підготовки та впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
4. Призначити координатором європейської кредитної системи (ECTS) від університету проректора з науково-педагогічної роботи Варламова Г.В.
5. Призначити координаторами ECTS від інститутів та факультетів заступників директорів інститутів, деканів факультетів згідно з додатком.
6. Контроль за виконанням наказу покласти на першого проректора Яковенка Ю.І.

Ректор

М.З. Згуровський

Склад координаторів ECTS від інститутів та факультетів

Вступ

Попов Володимир Андрійович – ФЕЛ;
Гузій Віктор Дмитрович – ФЕЛ;
Чайковська Марина Андріївна – ФММ;
Ціплісна Олена Антонівна – ФММ;
Дудка Олександр Іванович – МФФ;
Куцурій Олександр Михайлович – РТФ;
Тарабаров Сергій Барисович – РТФ;
Дуган – Олександр Мартем'янович – ФСТ;
Ігнатюк Олександр Анатолійович – ФСТ;
Насен Лариса Іванівна – ІББ;
Селесенько Микола Миколайович – ПББ;
Яковлєва Алла Петрівна – ПБСА;
Яковлев Євген Араклівич – ПБС;
Грибонський Анатолій Павлович – ММБ;
Шендичко Олександр Віталійович – ММБ;
Самойлова Анастасія Іванівна – ФПЗ;
Куц Сергій Миколайович – ФПЗ;
Жученко Анастасія Іванівна – ІХФ;
Лисовська Ірина Володимирівна – ХТФ;
Дуда Тетяна Іванівна – ХТФ;
Бурду Надія Іванівна – ПБФ;
Матви Іван Юрійович – ПБФ;
Васильєв Анастасій Федорович – ТБФ;
Колпащенко Валерій Іванович – ТБФ;
Денисюк Петро Леонідович – ФЕА;
Терещак Віталій Іванович – ФЕА;
Тюка Микола Мартинович – ФІОТ;
Мухомов Вадим Євгенович – ФІОТ;
Марид Наталія Олександрівна – ММФБ;
Слободан Тетяна Григорівна – ФІМБ;
Валій Володимир Володимирович – ФМФ;
Бирисенко Сергій Дмитрович – ФМФБ;
Нікітін Віталій Петрович – ЗФ;
Сироматка Василь Васильович – ЗФ;
Юдин Олег Миколайович – ФАКС;
Федоров Володимир Миколайович – ФАКС;
Степаненко Валентина Василівна – ВПБ;
Шерстюк Валентин Петрович – ВПБ;
Шенірко Павло Федорович – ФП;
Мамчур Віталій Миколайович – ФП;
Федорова Ірина Ігорівна – ФС;
Ромашко-Скоро Олена Володимирівна – ФС;
Братка Наталія Тихонівна – ФФБС.

Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (далі Положення) визначає особливості організації навчального процесу в умовах впровадження Ідей Болонського процесу.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу (далі КМСОНП) є основою Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS). Впровадження системи ECTS – один з ключових напрямків інтеграції вищої освіти України до загальноєвропейського освітнього простору.

2.2.1 Основні терміни і визначення

Європейська система злізових кредитів (ECTS – European Credit Transfer System) або система кредитних одиниць (кредитних модулів) – це системний спосіб оцінки освітніх програм згідно з присвоєнням кредитних одиниць її компонентам (дисциплінам, курсам та ін.). Система ECTS базується на врахуванні загальної трудомісткості роботи студента при засвоєнні певного кредитного модуля програми підготовки та результатів цієї роботи.

Модуль ECTS (кредитний модуль) – навчальна дисципліна (частина багатосеместрової дисципліни), яка вивчається у певному семестрі. Кредитний модуль має певний обсяг у кредитах ECTS, а рівень його засвоєння має бути визначено у системі оцінювання ECTS.

Кредит ECTS – умова одиниця (кредитна одиниця – кр.) виміру трудомісткості певної частини програми вищої освіти. Згідно з наказом МОН України від 20.10.04 р. № 812 – один кредитний одиниць (кр.) складає 36 академічних годин навчальної роботи студента (враховуючи час на проведення аудиторних занять, самостійної роботи, семестрового контролю та практик).

Залікові кредити – характеристика обсягу, трудомісткості певної частини програм підготовки та якості її засвоєння студентом. Залікові кредити отримують студенти згідно з присвоєнням певних кредитних модулів та позитивного оцінювання досягнутих результатів навчання.

Структурно-логічна схема (СЛС) програми підготовки – документ, який визначає природно-логічні відносини передавання між кредитними модулями програми підготовки. СЛС вносить певні обмеження послідовності засвоєння кредитних модулів при складанні індивідуальних навчальних планів студентів.

Рейтингова система оцінювання – система, в основу якої покладено позераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різномісний навчально-пізнавальну діяльність студента з певного кредитного модуля (дисципліни).

Навчальний (змістовий) модуль – логічно завершена частина навчального матеріалу (розділ навчальної програми) окремого кредитного модуля, що передбачає оволодіння певними знаннями та уміннями.

Рейтингові бали з навчальної дисципліни (R_n) – кількісна оцінка у балах результатів певної навчальної діяльності студента з урахуванням її наповності та якості.

Рейтингова оцінка з дисципліни *RD* – кількісна оцінка за багатобальним шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля з урахуванням якості навчальної діяльності протягом семестру.

Система оцінювання *ECTS* – європейська система оцінювання успішності засвоєння студентами кредитних модулів. Система передбачає семінальний нахил (*A, B, C, D, E, FX, F*) та подвійне (опинове та статистичне) визначення цих оцінок.

Семестровий рейтинг *R(t)* – це кількісна характеристика успішності навчання студента у певному семестрі.

Інтегративний рейтинг *K(t)* – це кількісна характеристика успішності навчання студента в цілому за попередній період навчання.

2.2.2. ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

На перших трьох курсах навчальний рік має два семестри по 18 тижнів та дві екзаменаційні сесії по 2 тижні. Кожен академічний тиждень дорівнює 54 годинам навчальної роботи студента, тобто 1,5 кредитів *ECTS*. Таким чином, 18 тижнів теоретичного навчання у семестрі дає 27 кр., а 2 тижні екзаменаційної сесії – ще 3 кредити. Загалом у семестрі маємо 30 кр., а в навчальному році – 60 кредитів. На третьому курсі додатково передбачається 4 тижні виробничої практики, що дає ще 6 кредитів.

На четвертому курсі для базових бакалаврських програм, що передбачають захист дипломних проектів (робіт), сьомий семестр – стандартний (30 кр.), а у восьмому семестрі – 9 тижнів теоретичного навчання та тиждень – екзаменаційна сесія (15 кр.), а також – 10 тижнів (15 кр.) переддипломна практика та дипломне проєктування.

Для базових бакалаврських програм, що передбачають державну атестацію у вигляді державних екзаменів, сьомий семестр – стандартний (30 кр.), а у восьмому семестрі пропонуються два варіанти. За першим варіантом – стандартний семестр (30 кр.), за другим – 16 тижневий семестр та сесія (24 кр.), а також 4-тижнева виробнича практика (6 кр.).

2.2.3. Рейтингова система оцінювання

Рейтингова система оцінювання успішності навчання (*PCO*) та визначення академічного рейтингу студента здійснюються за принципом ідеального принципу свідомості студентів у навчанні, активізує навчальну роботу протягом семестру, спонукає студентів працювати систематично та самостійно, розвиває можливість для кожного розкрити та розвинути твірні здібності студентів, індивідуалізує навчання та істотно змінило взаємовідносини у навчальному середовищі – студент, створив атмосферу співпраці.

Навчальний процес з дисципліни має повністю відкритий для студентів та має демократичний характер, що дозволяє постійно контролювати свій рівень підготовки, вносити своєчасні корективи в навчальну роботу, обирати рівень навчання та способи одержання підсумкової оцінки з кожного кредитного модуля. Індивідуалізується процес навчання, а вимоги, що висуваються, відповідають здібностям студентів, що стосується порівняльних підходів у навчанні та оцінці їх роботи. *PCO* робить систему оцінювання більш гнучкою та об'єктивною, забезпечує взаємалюбов навчання та здорову конкуренцію між студентами у навчанні.

Успішність засвоєння окремих кредитних модулів відноситься сумою набраних балів – рейтингового оцінювання (*RD*), а успішність студента в цілому – за академічними рейтингами (семестровими та інтегративним рейтингами, академічним рангом). Система бальної оцінки є

основним методом оцінки роботи студента в процесі вивчення дисципліни і рівня її засвоєння на змодель академічний рейтинг є інструментом комплексного оцінювання якості навчальної роботи студента з усіх засвоєних кредитних модулів та результативності його творчої діяльності на окремих етапах навчання.

2.2.4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Рейтингова система оцінювання (*PCO*) має на меті оцінку систематичності та успішності роботи студентів з дисципліни. В основу *PCO* покладено поопераційний контроль і документування рейтингових балів за різноманітну навчально-підготовчу діяльність студентів у процесі навчання.

Метою рейтингової системи оцінювання є:

- інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців;
- застосування постійного зворотного зв'язку з колим студентом та своєчасне коригування його навчальної діяльності;
- розвиток у студентів інтересу до навчання, підвищення їх мотивації до навчального навчання та відповідальності за результати навчальної діяльності, спонукає до дотримання навчальної дисципліни;
- стимулювати систематичної самостійної роботи студентів протягом усього семестру підвищення якості їх знань, змінення відриву студентів;
- спонукає студентів до активного, свідомого навчання, самостійного оволодіння знаннями;
- забезпечення змагальності та здорової конкуренції у навчанні;
- підвищення об'єктивності оцінювання рівня підготовки студентів;
- зменшення психологічних, емоційних і фізичних перевантажень у період екзаменаційної сесії.

2.2.5. ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ PCO З ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Положення про *PCO* з дисципліни кафедри, які враховують особливості рейтингу з дисципліни, мислять його розробку та принципи використання, обговорюється й ухвалюється на засіданні кафедри, на початку навчального року доводиться до деканів відповідних інститутів і факультетів, студентів та викладачів навчального року знайомляться з ними. Положення про *PCO* з певної дисципліни є додатком до робочої навчальної програми. *PCO* з курсових проектів (робіт) розробляються окремо.

При розробці *PCO* з дисципліни необхідно врахувати розподіл навчального матеріалу дисципліни на навчальні модулі (розділи робочої програми). Для побудови *PCO* першим має бути визначено систему контрольних заходів з кожного навчального (або кредитного) модуля: модуль контрольної роботи, послі індивідуальні семестрові запитання, що передбачає у робочому навчальному плані, колоніума, звіти та захист лабораторних робіт, а також поточний контроль на практичних і семінарських заняттях тощо. При плануванні контрольних заходів з кредитного модуля двогодинні МКР можуть бути поділені на дві одогодинні, три 30-хвилинні тощо.

Після побудови системи контрольних заходів, визначаються максимальні бали оцінки кожного контрольного заходу (\bar{R}_k – вищий бал) з урахуванням важливості, трудомісткості та обсягу певної навчальної діяльності студента.

Сума вагових балів визначає розмір (R) шкали PCO з певного кредитного модуля, семестрова атестація з якого передбачена у вигляді заліку.

$$R = \sum_k \bar{R}_k$$

Розмір (R) шкали PCO з кредитного модуля, семестрова атестація з якого передбачена у вигляді екзамену, формується як сума вагових балів (\bar{R}_k) та вагового балу з екзамену (R_e). Скадова екзаменаційного контролю має бути не менше 40-30%.

$$R = \sum_k \bar{R}_k + R_e$$

Таким чином, рейтингова оцінка з кожного кредитного модуля (дисципліни) розраховується за R -балльно шкалою. Враховуючи обсяг кожної дисципліни та її особливості, розмір R -шкали може бути 100, 50, 30 балів тощо.

Система оцінювання якості навчання студента (зарахування залікових кредитів) має бути етицизованою та формалізованою. Для цього, виходячи зі значення вагових балів (\bar{R}_k), розробляються критерії оцінювання в системі якості – рейтингові бали r_k для кожного контрольного заходу. Так само, виходячи з розміру шкали R_e , розробляються критерії екзаменаційного оцінювання (якість – бали r_e).

Результат контрольного заходу для студента, який не з'явився на нього, оцінюється нульовим (або штрафним, зі знаком "мінус") балом. Штрафні ($-r_s$) бали можуть бути передбачені за невиконання певними індивідуальними семестрових завдань або захист лабораторних робіт, пропуски практичних та семінарських занять тощо.

За виконання творчих робіт з дисципліни (наприклад, участь у факультетських та інституційних олімпіадах з дисципліни, участь у конкурсах робіт, підготовка наукових оглядів та рефератів, виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів з дисципліни тощо) студентам можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні (r_s) бали. Сума як штрафних, так і заохочувальних балів не має перевищувати 0,1R.

Рейтингова оцінка (RD) з кредитного модуля, семестрова атестація з якого передбачена у вигляді заліку, формується як сума всіх рейтингових балів r_k , а також заохочувальних та штрафних балів r_s .

$$RD = \sum_k r_k + \sum_s r_s$$

Рейтингова оцінка (RD) з кредитного модуля, семестрова атестація з якого передбачена у вигляді екзамену, формується як сума балів поточної успішності навчання за формулою (2) та екзаменаційних балів r_e .

$$RD = \sum_k r_k + \sum_s r_s + r_e$$

Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу», умовами допуску студента до екзамену (заліку) з певної дисципліни є:

- виконання всіх семестрових індивідуальних завдань;

- відсутність заборгованостей з лабораторних робіт (хімії) ітерного практикуму);
- не менш ніж одна позитивна атестація з дисципліни.

Кафедри можуть встановлювати додаткові умови:

- сума поточних рейтингових балів з кредитного модуля має бути не менше 50 % від максимально можливого значення ($\sum_k \bar{R}_k$);

- сума поточних рейтингових балів з кожного навчального модуля (якщо програма кредитного модуля передбачає такий підділ) має бути не менше 50 % від максимально можливого значення.

При цьому необхідно забезпечити студентів можливість до початку екзаменаційної сесії підвищити свій рейтинг з дисципліни.

Приклад розробки та оформлення «Положення про рейтингову систему оцінки успішності студентів» наведено в додатку Г.

Для виставлення оцінок до екзаменаційної (залікової) відомості та залікової книжки RD переводиться у ECTS та традиційні оцінки відповідно до таблиці:

Значення рейтингу з дисципліни	Оцінка ECTS та позначення	Відсоток	Традиційна екзаменац. (диф. зал.) оцінка	Традиційна залікова оцінка
$0,95R \leq RD$	A – Відмінно	10	Відмінно	Зарховано
$0,85R \leq RD < 0,95R$	B – Дуже добре	25	Добре	
$0,75R \leq RD < 0,85R$	C – Добре	30		
$0,65R \leq RD < 0,75R$	D – Задовільно	25	Задовільно	
$0,6R \leq RD < 0,65R$	E – Достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	10		
$RD < 0,6R$	FX – Незадовільно		Незадовільно	Незарховано
$RD < 0,5R$	F – Незадовільно (потрібна додаткова робота)		Недопущено	

Подвійне значення певних оцінок – описове (ключові слова) та статистичне (відсоток студентів, які отримали певні позитивні оцінки) – дозволяє зробити їх більш зрозумілими іншим ВНЗ. Більше уваги приділяється статистичному значенню оцінки A (10%) значення інших оцінок відіграє важливу роль для великої кількості студентів. Необхідно уникнути значного та систематичного відхилення від рекомендацій системи оцінки ECTS статистичних значень певних позитивних оцінок.

Курсові проекти (роботи) є окремими кредитними модулями, тому для оцінювання роботи студентів розробляються окремі PCO. Рейтингова оцінка з курсового проектування матиме дві складові. Перша характеризує якість пояснювального записки та графічного матеріалу (суцільність прийнятих рішень, глибину обґрунтування та розрахунків, якість оформлення записки та графічного матеріалу, виконання вимог стандартів) та якість виконання графіку роботи на проєкті. Друга складова характеризує якість захисту (ступінь повноти матеріалу, аргументованість рішень, вміння захищати свою точку зору тощо).

Кандидатура атестація студентів (на 8 та 14 тижневих семестрах) за дисципліною проводиться викладачами за значенням поточного рейтингу студента на час атестації. Якщо значення цього рейтингу не менше 50% від максимально можливого на час атестації студент вважається задовільно атестованим. В іншому випадку в атестаційній відомості виставляється «незадовільно».

2.2.6. ЗАСТОСУВАННЯ РСО З ДИСЦИПЛІНИ НА КАФЕДРАХ

Сутність РСО з дисципліни, права та обов'язки студентів, тобто всі правила застосування РСО, доводяться до студентів на першому занятті з дисципліни.

Як правило, рейтинг з дисципліни вводится на кафедрі закладом, який проводить практичні заняття в навчальній групі з певної дисципліни. Якщо у РСО з дисципліни передбачено проведення експерт-контролю на лекційних заняттях, то їх результати йому передає лектор.

Студенти своєчасно інформуються про всі отримані рейтингові бали.

Значення поточних рейтингів студентів з дисципліни періодично доводяться до студентів та деканатів і служать для коригування навчального процесу та управління навчальною діяльністю кожного студента.

Бажано забезпечити гласність результатів РСО шляхом систематичного розкривування та розміщення рейтинг-листів на інформаційних дошках.

Підсумкова рейтингова оцінка з кредитного модуля (RD), семестрова атестація з якого передбачена у вигляді заліку (диференційованого заліку), доводиться до студентів на передостанньому занятті. Студенти, які виконали всі умови допуску до семестрової атестації з дисципліни та мають рейтингову оцінку $RD_i \geq 0,6R$, отримують відповідну позитивну оцінку. Студенти, які були не допущеними до семестрової атестації з дисципліни, мають усунути причини, що призвели до цього.

На останньому за розкладом занятті викладач проводить семестрову атестацію у вигляді залікової контрольної роботи зі студентами, які не змогли отримати за рейтингом позитивну оцінку (але мають бути допущеними до семестрової атестації з дисципліни), а також з тими, хто бажав підвищити свою позитивну оцінку. Після цього викладач виставляє оцінки у залікову відомість (Додаток Д).

Попередній рейтингова оцінка з кредитного модуля (RD), семестрова атестація з якого передбачена у вигляді екзамену, доводиться до студентів на останньому занятті. Напередодні екзамену викладач виставляє її в екзаменаційній відомості (Додаток Д). Присутність усіх студентів на екзамені є обов'язковою. Після оцінювання відповіді студента на екзамен викладач заносить цей результат до екзаменаційної відомості, підраховує загальний результат та переводить його згідно з відповідною таблицею Положення про РСО з дисципліни в ECTS та традиційну оцінку.

Перескладання заліків та екзаменів проводиться за тією ж технологією поза екзаменаційною сесією.

Результати семестрового контролю (оцінку ECTS та через риску традиційну оцінку) вносяться викладачем у екзаменаційну (залікову) відомість і залікову книжку студента, а працівниками деканату – в журнал обліку успішності студентів та навчальну картку студента.

2.2.7. АКАДЕМІЧНИЙ РЕЙТИНГ СТУДЕНТА

За результатами семестрової атестації деканат складає академічні рейтинги студентів. Академічні рейтинги є інструментом інтегрованого оцінювання студентів з усіх напрямків дисциплін на окремих етапах – це комплексний показник якості навчання студента, його розвитку

на певному етапі. Такий показник визначає не тільки якість отриманих знань і вмінь з окремих дисциплін, а й активність, творчість та самостійність студента. Академічний рейтинг відтворює всі, діючі на тій самій підготовці студента, передбачає періодичне ранжування студентів (за семестр та навчальний рік, за декілька років та, у підсумку, випускників певної програми навчання).

Академічний рейтинг використовується для:

- забезпечення об'єктивних критеріїв та умов конкурсного відбору студентів на навчання та магістерську програму;
- ранжування студентів університету, факультету, базової бакалаврської програми (професійного спрямування), окремої навчальної групи за рівнем підготовки та об'єктивності надання різних пільг (направлення на навчання або на практику за кордон тощо);
- призначення іменних стипендій: державних, університету, факультету (інституту);
- пріоритетного надання пільг для оздоровлення в канікулярний період;
- надання інших пільг.

Семестровий рейтинг R(t) – відображає успішність навчання студента з усіх кредитних модулів, вивчення яких відповідно до навчального робочого плану та індивідуального плану студента закінчується у певному семестрі атестацією, а також активність та результативність його творчої роботи.

Семестровий рейтинг студентів обчислюється в деканатах після закінчення кожної сесії на підставі екзаменаційних відомостей та відомостей про результати творчої роботи студентів у семестрі.

Результати творчої роботи студентів у кожному семестрі обговорюються на підводіти кафедр. У відомостях за підписом завідувача кафедри вказується сутність творчої роботи, прізвище, ім'я та по батькові студентів, які її виконали, шифри навчальних груп.

Семестровий рейтинг розраховується за формулою:

$$R_n(t) = \sum_i b_i q_{in}(t) + \sum_j r_j n_{jn}(t),$$

де $R_n(t)$ – рейтинг n -студента за t -семестром (t – порядковий номер семестру);

b_i – ваговий коефіцієнт i -кредитного модуля, який дорівнює його обсягу у кредитних одиницях;

$q_{in}(t)$ – семестрова оцінка, що переведена у відповідні цифри (А-6, В-5, С-4, D-3, E-2), n -студента по i -кредитному модулю у t -семестрі;

r_j – ваговий коефіцієнт j -рівня результативності творчої роботи;

$n_{jn}(t)$ – кількість творчих досягнень j -рівня n -студентом у t -семестрі.

Рейтингові бали за творчу роботу студентів нараховуються з урахуванням різниці результативності цієї роботи. Відповідні значення вагових коефіцієнтів визначаються згідно з таблицею:

Результати творчої роботи студента*	Рівень результативності та вагові коефіцієнти
Стаття у факультетському збірнику, прізвище місце на конкурсі наукових робіт студентів факультету, приз за експозицію на виставці студентських робіт, доповідь на факультетській	І рівень, факультетський

* Якщо є сессіонна робота, то ваговий коефіцієнт r_j поділяється на кількість

науковій конференції, розширення та ін.	$\eta = 2$
Ті ж досягнення на заходах університетського рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, університетський $r_2 = 4$
Ті ж досягнення на заходах міжуніверситетського рівня чи МОІ, діяльність досягнень II рівня, участь у республіканських змаганнях, отримання державного патенту (враховується $r = 4$, тобто 4+4=8), заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжуніверситетський $r_3 = 8$
Статті в міжнародних збірниках та журналах, діяльність на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту (враховується $r = 2$, тобто 8+2=10).	IV рівень, міжнародний $r_4 = 10$

Інтегральний рейтинг RKT відображає успішність навчання студента в цілому за попередній період ($t = 1, 2, \dots, T$) навчання. Інтегральний рейтинг кожного студента підраховується після закінчення кожного семестру на підставі попередніх семестрових рейтингів разом із оцінками.

$$RKT(T) = \sum_{i=1}^T R_n(t)$$

Академічний ранг студента – це його місце (ранг) у навчальній групі (на курсі, факультеті, в університеті), що визначається ранжуванням нормованих семестрових або нормованих інтегральних рейтингів студентів. У випадку рівності індивідуальних рейтингів студентам дається один ранг.

Кожний студент може одержати аргументовані відомості про свій академічний рейтинг у деканаті або на веб-сайті факультету.

Підсумком за весь період навчання в університеті інтегральний рейтинг використовується для вирішення таких питань, як рекомендації студентів для продовження навчання в аспірантурі, перекваліфікаційного підвищення кваліфікації на відповідних посадах в університеті та на замовлення організації, підприємств, фірм.

Студент, який вчиться в системі ECTS, має право:

- співробітничати з нормативно-методичними матеріалами (інформаційним листом тощо), які регламентують організацію навчального процесу за кредитно-модельною системою;
- отримати роз'яснення щодо своїх прав і обов'язків, а також особливостей організації навчального процесу, вимог до рівня засвоєння знань, формування змісту, сутності базисно-рейтингової системи оцінювання;
- отримати рекомендації щодо формування індивідуального навчального плану з урахуванням засвоєння кредитних модулів (навчальних дисциплін) за час перебування в інших вищих навчальних закладах України або за кордоном та обмежень, що випливають зі структурно-логічної схеми програми підготовки;
- оформувати індивідуальний навчальний план на основі варіантних кредитних модулів програми підготовки з урахуванням установчих обмежень;
- продовжити навчання в інших ВНЗ України або за кордоном та повернутися на навчання в університет за умов зберігання в установчих документах отриманих залікових кредитів;

- продовжити термін навчання на один рік віднісши до нормального терміну та умови навчання за контрактом;
- за умови випередженого засвоєння програм навчання вступати до індивідуального навчального плану певні кредитні модулі для отримання додаткових кваліфікацій, спеціалізацій тощо;
- отримувати за конкурсом інтегральних рейтингів підйомну або іменну стипендію, рекомендації та навчання в аспірантурі;
- бути прийнятим за конкурсом інтегральних рейтингів на навчання за магістерського програмою.

2.2.8. Стипендіальне забезпечення студентів

Стипендіальне забезпечення студентів здійснюється відповідно до основних положень Постанови Кабінету Міністрів України від 12.07.2004 р. № 882 «Про порядок призначення і виплати стипендій».

Ординарні академічні стипендії призначаються за підсумками виконання індивідуального навчального плану студентами, які за результатами семестрового контролю мають середній бал успішності 4,00 – 4,99 за традиційною (п'ятибальною) шкалою оцінювання з урахуванням оцінок диференційованих залісів.

Для студентів, які за результатами семестрового контролю мають середній бал успішності 5 за традиційною (п'ятибальною) шкалою оцінювання з урахуванням оцінок диференційованих залісів, розмір ординарної академічної стипендії збільшується на 25 %.

Про призначення академічних стипендій Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, а також іменних академічних стипендій враховується інтегральний рейтинг студента RKT .

При перевищенні граничного терміну навчання студент переходить на навчання за контрактом і стипендія йому не призначається.

2.2.9. Переведення, відрахування, поновлення та переривання навчання

Загальні порядки переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їхнього навчання зазначені у «Положенні про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів інших закладів освіти, затвердженню Міністерством освіти від 15.07.96 р. №24.

При переведенні студент додає до заяви копію договору про навчання в попередньому навчальному закладі, академічну довідку за весь період навчання з обов'язковим зазначенням назви навчальних кредитів, їх обсягів та отриманих оцінок.

При позитивному розгляді ректором заяви, деканат проводить незараховування результатів навчання з дисциплін шляхом порівняння кількості залікових кредитів, їх змісту і обсягу та визначає академічну різницю нормованих кредитних модулів, яка не повинна перевищувати, як правило, 3 кредитних модулів загальною обсягом до 10 кредитів ECTS.

Відрахування студента за академічну неуспішність здійснюється у випадках невиконання ним індивідуального навчального плану – незараховання результатів семестрових контрольів 3-х кредитних модулів, або якщо студент за семестр одержав менш ніж 25 залікових кредитів, або у зв'язку з неможливістю оформлення студентом індивідуального плану на наступний рік унаслідок незараховання фіксту заповнених кредитних модулів то обмежень, накладених структурно-логічною схемою підготовки; а також за порушення умов договору про навчання. За особистим бажанням і за згодою деканату факультету студент може бути відновлений на

повторському курсі, де за індивідуальним планом він має можливість добрати необхідне число кредитів по дисциплінах.

Студент може взяти перерву в навчанні (академічну відпустку, повторний курс) згідно з порядком надання академічної відпустки та повторного курсу, зазначених у «Положенні про академічні відпустки та повторне навчання у вищих закладах освіти» від 06.06.96 р. № 191.

Випадки, не передбачені цим Положенням, особливі обставини та ситуації на підставі заяви студента й зібраного подання декана розглядає та вирішує ректор або проректор-координатор ECTS під університету. Рішення ректора є остаточним.

Формат 60×84¹/₁₆. Папір офс.
Спосіб друку – офсет. Зам. № 6-185. Наклад 2000 пр.

ІНТУУ «КПІ» РПП ППК «Політехніка»
03056, Київ, вул. Політехнічна, 14, корпус 15
тел./факс (044) 241-68-78